

תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ד שבט תשע"א, 29.01.11

גיליון מס' 244

שבת פרשת משפטים

"מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק"

מאת הרב יחיאל צור, קיבוץ בית רימון

שונה סגנון ציווי זה משאר כל המצוות, שהרי לא נאמר כאן "לא תשקרו", אלא "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק", כביכול, דורשת התורה מהאדם, לא רק להמנע משקר ממש, אלא ליצור לעצמו גדרות וסייגים שירחיקו אותו מכל שקר. הדוגמא ההלכתית הבאה (רמב"ם הלכות עדות פרק יז הלכות ה-ו) תפגין לנו עד כמה יש להתרחק מהשקר:

"תלמיד שאמר לו רבו יודע אתה שאם נותנין לי כל ממון העולם איני משקר מנה יש לי אצל פלוני ויש לי עליו עד אחד... בוא ועמוד עם העד ולא תעיד כדי שיראה הלוח ויפחד ויעלה על דעתו שאתם שני עדים ויודה מעצמו הרי זה אסור לעמוד ולהראות שהוא עד אף על פי שאינו מעיד, ועל זה וכיוצא בו נאמר מדבר שקר תרחק."

מדוע התורה צריכה כל כך להרחיק מן השקר? האם זה רק בגלל הפיתוי הגדול שיש בשקרים, וב"רווחים" הבאים כתוצאה מהם, או אולי יש כאן משהו נוסף. אחד המדרשים העוסקים בבריאת העולם [בראשית רבה (וילנא) פרשה ח] מתארים התלבטות ביחס לבריאת האדם:

"בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא... חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב (תהלים פה) אמת מארץ תצמח."

האם באמת האדם "כולו שקרים", האם אין אנשים ישרים? אולי ההסבר לכך הוא שעצם קיומו של עולם פיזי, שיש בו שילוב בין ערכים שונים, וביניהם ערכים הגבוהים מערך האמת – מביא גם את האדם הישר לשקר.

הדוגמא הידועה ביותר היא כאשר אהרון הכהן המשקר כדי לעשות שלום בין אדם לחברו:

"שני בני אדם שעושיין מריבה זה עם זה הלך אהרן וישב לו אצל אחד מהן ואומר לו ראה חברך מה הוא אמר אהיה מטורף את לבי [מחליש] את דעתי מתלש בשערי איך אשא עיני ואראה בחברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו היה יושב אצלו עד שמוציא כל קנאה שבלבו, שוב הולך אצל חברו ואומר לו כענין זה, וכשפגעו זה בזה חבקו ונשקו זה לזה" (ילקוט שמעוני תורה פרשת חקת רמז תשסד).

דווקא ההיתרים השונים והחיובים השונים לשקר, הם הדורשים מהאדם לא להתרגל ולחפש היתרים שונים לשקר, אלא להתרחק ככל האפשר מחטא זה. כיצד אפשר לפעול בתוך עולם השקר, בעולם בו על מנת להביא צדק ויושר יש לפעמים להיות אחיו של לבן ברמאות, בלא להתרגל לשקר?

אנסה לתת כיוון חשיבה: גם אם נאלצים לשקר, הרי שעלינו לחפש בכל מקרה ומקרה את השקר העדין ביותר. זה בעיני פשרו של אותו רש"י מפורסם, שיש הטועים בלומדם ממנו ש"שקר לבן" מותר, שהרי כך אמר יעקב לאביו: **"אנוכי (בשקט: יעקב), עשיו בכורך"** (כמובן שלאור המקורות ההלכתיים בשקר לא משנה מה שהדובר אמר, אלא מה שרצה שישמע השומע, ולכן "שקר לבן" הינו שקר מוחלט). השימוש בשקר לבן לא נועד להתיר את השקר, אלא לאפשר לדובר, במקום שהשקר מותר ואף נצרך, לא להתלכלך בשקרים.

קראתי סיפור על הגרש"ז אוירבך זצ"ל (אשמח מי שיחזיר לי אבדתי ויגלה לי את מקור הסיפור) שבו הוא גוער באברך שסיפר בגאווה על כל שהלך בדרכו של אהרן הכהן ובעזרת שקר מתוחכם החזיר את השלום. הרב שאל: כיצד ניתן להתגאות בשקר?! – זהו בעיני האיזון הנכון המזכיר לאדם הפועל בתוך העולם המסובך, את השאיפה והרצון לחיות חיים של אמת.

הרב יחיאל צור, רב קהילה בבית רימון, נשוי לשושנה ואב לשבעה ילדים.
רב בית ספר "נתיב" בהושעיה ומדריך לתושב"ע במחוז צפון.
משתדל לעסוק בחינוך.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il